

LUFTFORSVARET HAR BEGYNT Å SNAKKE SANT

Vi har anskaffet 52 F-35 til 80-90 milliarder kroner, men får det ikke til å virke. Luftforsvaret sier nå åpent at de mangler personell.

— Nils Naastad —

Major og jagerflyger Morten Hanche publiserte 20. november en kronikk i «Adressa». Hans hovedanliggende var at vi ikke får utnyttet våre nye F-35 som tenkt, fordi vi ikke har nok folk. Vi mangler teknikere både til våpen og fly. «Det fører til at Forsvaret mangler reaksjonsevne, overlevelsessevne og operativ evne.» Det var heller ikke bedre med F-16, ifølge majoren.

Det har han rett i. Mangel på mannskap i Luftforsvaret er ikke nytt, og dette har vært godt kjent internt. På 1980- og 90-tallet drev NATO såkalt taktisk evaluering av enkeltavdelinger. Inspektører ble sendt rundt, man satte eksempelvis en skvadron på krigsfot, og så ble status og operativ evne evaluert av disse inspektørene. Evalueringen (Taceval på luftforsvarsk) var varslet i god tid på forhånd. For å få en avdeling godkjent i Norge var det rutine at man skrapet sammen hva

man manglet fra hele Luftforsvaret, slik at avdelingen under lupen var fullt oppsatt av folk som kunne jobben.

Hele Luftforsvaret kjente til denne praksisen. Luftforsvaret løy for seg selv og for NATO. Så langt jeg kjenner til, skjedde det én gang at en skvadronsjef nektet å være med på dette skuespillet og nøyde seg med å stille med de folkene jager-skvadronen faktisk hadde. Skvadronen ble underkjent. Skvadronsjefen fikk tung kritikk av sine overordnede. Den slags ærlighet skulle man ha seg frabedt. Keiseren var dårlig kledd, men det måtte man ikke si høyt. «Dette gidder jeg ikke», sa skvadronsjefen og forlot Luftforsvaret.

MANGLER 130 STILLINGER

Det nye nå, med Hanches innspill, er at en representant, dypt plassert i flymiljøet, beskriver den operative armoden offentlig. Hanches kronikk er godkjent oppover i

hierarkiet, sjefen for Luftforsvaret, generalmajor Rolf Folland, stiller seg bak ham og sier han kunne tenkt seg 130 nye stillinger på Ørlandet. Luftsvaret har begynt å snakke sant.

Men så langt later den nye ærligheten til å ha blitt møtt med et skuldertrekk i kongeriket. Det er kanskje en smule overdrivelse å si at Luftforsvaret er en kalket grav, men at man mangler «reaksjonsevne, overlevelsessevne og operativ evne» med splitter nye og blod-dyre fly, burde vel være en smule foruroligende? Eller er freden fremdeles så

- Vi mangler 130 årsverk på Ørland, understreker sjef for Luftforsvaret, generalmajor Rolf Folland som stiller seg bak Hanche.

Vi mangler teknikere både til våpen og fly. «Det fører til at Forsvaret mangler reaksjonsevne, overlevelsessevne og operativ evne», sier major og jagerpilot, Morten Hanche.

dyp her på berget at bare vi makter å få to fly i luften for å møte russiske fly som flyr langs norskekysten, så er alt ok? Kanskje mangler vi journalister som forstår hva Hanche sier? Den gangen 95 prosent av alle menn avtjente verneplikt, var det jo en betydelig militær kompetanse i befolkningen. Nå er den lavere – muligens også i pressen?

Vi har jo faset ut og solgt våre aldrende F-16. Og dette skjedde før vi fikk de nye flyene på plass. Dette må være besluttet av folk som stolte på, om ikke evigvarende fred, så i hvert fall fred i vår tid.

Det er bra ikke brannvesen og ambulansetjeneste opererer etter samme prinsipp: Selg de gamle bilene nå, og så får vi nytt materiell om et halvt års tid!

IKKE KLAR I 2025

Vi mangler fly, og i enda større grad: Vi mangler folk. Og jammen nevnes ikke dette i budsjettproposisjonen for 2023 også. I kap. 3.1.5 heter det: «Det er stor risiko for at det ikke vil være tilstrekkelig personell til å oppnå full operativ effekt i 2025.» Setningen er godt pakket inn i den øvrige sløvende budsjettprosaen og

virker skrevet for at ingen skal oppdage den.

I 2025 vil vi ikke ha full operativ effekt. Da vil vi heller ikke ha det i 2024 og heller ikke i 2023. Og som Hanche har påvist, vi har det ikke nå heller. Årsaken til denne knappheten er at man ikke har visst nok om F-35: «Erfaringene med driftssettingen av F-35 så langt har gitt ny innsikt i både hvilke personell- og materiellressurser som kreves for å kunne oppnå effektiv drift og ønsket operativ effekt tilstrekkelig tidlig.»

Vi må utvikle et halvmilitært teknikerkorps.
Det er vanskelig å se en annen løsning

Dette er med respekt å melde tull. Man har visst i mange år at vi mangler bakke-mannskap. Departementet har ikke vært villig til å investere i personell, fordi det har vært billigere å la være. Dette er et politisk ansvar, og det har foregått under skiftende statsråder og regjeringskonstel-lasjoner.

KRIG I EUROPA

Saken er altså den: Det er krig i Europa, og vårt Luftforsvar har ikke «full operativ effekt» og vil heller ikke ha det i overskuelig fremtid. Vi har anskaffet et kampflyvåpen til 80–90 milliarder kroner, men vi får det ikke til å virke! Igjen i budsjettprosa: «Økt operasjonstempo over tid vil kunne med-føre personellmangel på kritiske områder, samt større behov for vedlikehold.»

Økt operasjonstempo over tid er muligens departemensk for det som kalles krig? Vi har noenlunde nok folk så lenge vi ikke har bruk for særlig mange. Denne personellmangelen på bakken får en ubehagelig følgekonsklusjon: Flygerne får ikke flydd tilstrekkelig mange timer. Kongeriket har ikke tilstrekkelig mange flyteknikere, derfor får vi piloter med mangel på trening.

Det er noe trist symbolsk over at sjef for Luftforsvaret, generalmajor Folland, nå har satt i gang arbeidet for å spre flyene

våre utover i Norge og kanskje i Norden. Vi har ikke tilstrekkelig mannskap til å betjene dem, og vi har heller ikke råd til luftvern for å beskytte dem. Derfor må vi gjemme dem.

Hanche mener at det er konsulenter som har beregnet hvor mange teknikere man behøver. For det sivile samfunnet er jo dette et relativt enkelt optimaliserings-problem. Vi kan fjerne flaskehalsproble-mer i trafikken både på veier og med ferger dersom vi bygger ut tilstrekkelig, men det blir dyrt. Eller kanskje man må finne seg i litt kø, når kapasiteten på vanlige dager er god nok? Overkapasitet i 95 prosent av tiden er åpenbart samfunns-økonomisk lite fornuftig.

BYGG RESERVER

Men når Luftforsvaret i en krisesituasjon må få alt vi har av fly i luften, og være i stand til å ta imot «brukte» maskiner, tanke opp, henge på nye våpen og få dem opp igjen fort som f., holder ikke denne optimaliseringstenkningen. Vi kan ikke utsette det til i morgen. Skal vi makte å slåss med alt vi har, må vi ha nok folk tilgjengelig.

Samtidig er det under fredsforhold dyrt å holde mange i jobb som det kanskje ikke blir bruk for. Det åpenbare svaret her er å bygge reserver. Vi må ha folk tilgjengelig,

som kurses stadig og som til daglig kan ha sivile jobber, men som i en krisesituasjon skal stille i uniform. Vi må utvikle et slags halvmilitært teknikerkorps, og dette gjelder nok ikke bare for Luftforsvaret. Det er vanskelig å se en annen løsning; skal et liten militærmakt som Norge bygge seighet, må vi ha reserver. Dette er jo ikke nye tanker! Kanskje er ikke verneplikt så dumt allikevel.

Om ikke byggingen av reserver vil ta tid? Jo. Desto viktigere er det å komme i gang. Og kommer vi ikke i gang, så betyr det at vi har flere fly enn vi makte å benytte.

FOR MANGE F-35?

Her har vi et valg; er vi ikke villige til, eller i stand til, å matche antall bakkemannskap med antall fly vi har, så må vi vurdere å matche antall fly med det bakkemannskap vi har råd til å holde oss med. Dette betyr at vi bør redusere antallet fly og engasjere Forsvarets avhendingssentral.

For noen må vel være interessert i å kjøpe et par håndfuller svært, svært pent brukte F-35? Eller kanskje Ukraina kan nyttiggjøre seg det vi egentlig ikke tar oss råd til å bruke?

Nils E. Naastad er tidligere førsteamanuensis ved Luftkrigsskolen.